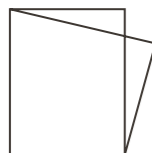

Ny ph.d.-afhandling: Den rumlige organisering af psykiatrisk praksis. En situeret undersøgelse af 'helende arkitektur'

(Ph.d.-forsvar: Februar 2020)

Thorben Peter Simonsen, adjunkt, ph.d., Institut for Business IT, IT-Universitetet i København

Denne afhandling undersøger den rumlige organisering af samtidens psykiatriske praksis og fokuserer således på 'helende arkitektur' i psykiatrien. 'Helende arkitektur' repræsenterer på mange måder en aktuell forhåbning om at skabe bedre omgivelser for såvel patienter som personale. Hospitalsbygninger skal ikke alene indeholde og udgøre rammen omkring aktiviteter, men understøtte og forme dem. De skal understøtte behandling, supportere det sundhedsfaglige arbejde og ikke mindst sikre økonomisk effektivitet. Men ingen har i virkeligheden undersøgt, hvad det vil sige, når arkitekter 'designer behandling' til psykiatrien, eller hvordan løfterne om 'helende arkitektur' rent faktisk får betydning for organiseringen af hverdagens arbejde eller interaktionerne mellem patienter og personale.

Jeg satte mig derfor for at undersøge, hvilken forskel den 'helende arkitektur' har for hverdagens arbejde og interaktioner, det vil sige for psykiatrisk praksis. I afhandlingen opererer jeg derfor med en forståelse af 'helende arkitektur' som værende et særligt forsøg på rumligt og materielt at organisere samtidens psykiatriske praksis og dermed som et empirisk fænomen, vi kan få øje på og dermed studere. Det problem, der motiverer undersøgelsen, handler således ikke om, hvorvidt arkitektur eller rum medierer sundhed eller fremmer *recovery*, om hvad 'helende arkitektur' er eller *bør være*, men snarere om hvad arkitekturen rent faktisk *gør*. Hvordan arkitektur indgår i ordningen af rum og interaktion, hvorved nogle praksisser muliggøres og andre begrænses, er generelt overset i den socialvidenskabelige litteratur (Moser 2017) og er derfor et centralt omdrejningspunkt for afhandlingen.

Afhandlingen tager afsæt i en undersøgelse af et nyt psykiatrisygehus i Slagelse, der blev indviet i efteråret 2015. Med 'helende arkitektur' og forestillingen om *recovery* repræsenterer det nye sygehus i Slagelse givetvis fremtidens psykiatrifaciliteter. Psykiatrisygehuset er en del af kvalitetsfundsbyggerierne med Region Sjælland som bygherre. Karlsson Arkitekter og Vilhelm Lauritzen Arkitekter vandt arkitektkonkurrencen med deres fælles forslag 'Huset i parken, parken i huset'. Omkring 650 medarbejdere fra fem forskellige psykiatriske enheder på tværs af Sjælland fik med psykiatrisygehuset desuden ny arbejdsplads.

Når undertitlen på afhandlingen er *en situeret undersøgelse af 'helende arkitektur'*, så er det, fordi jeg etnografisk og empirisk undersøger, hvordan relationerne mellem rum og interaktion er ordnet i praksis. Jeg gennemførte i 2016 og 2017 omkring 200 timers observationer fordelt på to almen-psykiatriske afsnit. Jeg *skyggede* (Czarniawska 2007) det psykiatriske personale, det vil sige sygeplejersker, pædagoger, social- og sundhedsassistenter samt enkelte læger, i deres daglige arbejde. Derudover opholdt jeg mig i patientafsnittene, hvor jeg konverserede, fulgte og hang ud med patienterne, der over tid lærte mig at kende. Under mine observationer var jeg særligt inspireret af Erving Goffmans (1974) nu velkendte spørgsmål: *Hvad er det, der sker her?* Hvor Goffman forstår det som en grundpræmis for al social interaktion, der brugte jeg det som et metodisk princip til at dirigere min opmærksomhed mod, hvad der sker, men i særlig grad *hvor* det sker. På den måde kom rummet i fokus.

Afhandlingens tre artikler

Afhandlingen består af tre individuelle artikler. Den første artikel, *The Spatial Organization of Psychiatric (Dis) Order*, trækker på kulturanthropolog Mary Douglas' (1966) arbejde. Baseret på antagelsen om, at 'helende arkitektur' rejser nye spørgsmål vedrørende forventningerne til det professionelle plejepersonales arbejde, undersøger artiklen relationen mellem et patientafsnits rum og personalets opfattelser af, hvad der er farligt. Artiklen viser, hvordan det at forflytte patienter og genstande, rengøre rum og korrigere patienter bliver fremtrædende opgaver frembragt af afsnittets rumlige disposition. Artiklen viser desuden, hvordan personalets brug af et særligt ladet sprog – et sprog, der er informeret af deres oplevelser af fare – gør det muligt for plejepersonalet at gribe ind, når socio-rumlige grænser overskrides af patienter. Jeg foreslår på baggrund af disse indsigter, at afsnittets rumlige disposition forstærker spændingerne mellem de professionelle interesser, patienternes adfærd og intentionerne bag designet, hvorved der skabes særlige spændinger eller friktioner i, og på tværs af, et afsnits rum, hvor den sociale orden på afsnittet derfor åbent forhandles.

Den anden artikel, *Unfulfilled promises? Staff reactions to the healing architecture of psychiatric inpatient wards*, er en empirisk drevet artikel, der trækker på væsentlige teoretiske impulser fra videnskabsstudier (STS) i kombination med indsigter fra Goffmans (1959) studier af hverdagslivet. Artiklen fokuserer på plejepersonalets transparente kontor og undersøger, hvilken medierende rolle denne spiller i afsnittet. Artiklen viser, hvordan kontorets glasvægge medierer

måden, hvorpå personalet interagerer med patienter såvel som transformerer den måde, personalet begår sig på, når de er inde på kontoret. Artiklen viser, hvordan særlige iscenesættelsesproblestillinger opstår grundet kontorets transparente natur. Herved bliver aktiviteter, der tidligere var usynlige for patienterne, synliggjorte, hvilket skaber et usikkert miljø med uklare forventninger. Dette går imod de forventninger, der var til det transparente design. Desuden viser artiklen, hvordan personalet animeres til at indgå i praksisser, hvor personalet aktivt lader som om de ikke ser patienterne. Dette gør de både for at frigive mentale ressourcer til andre opgaver og for at give sig selv et pusterum fra de til tider krævende interaktioner med patienterne.

Den tredje og sidste artikel, *Healing architecture and psychiatric practice: (re)ordering work and space in an inpatient ward in Denmark*, trækker på etnometodologen Michael Lynchs (1991) begreb om rumligt ordningsarbejde. Artiklen undersøger de centrale effekter af hospitalets 'helende arkitektur' og de rum og praksisser, som denne arkitektur bidrager til at skabe. Ved at analysere arbejdet med at sikre, at en patient tager sin medicin, viser artiklen, hvordan ordningen af rum er central for etableringen af kontrol, hvorved spændinger mellem afsnittets rumlige disposition og personalets ordningsarbejde opstår. Artiklen antyder, at 'helende arkitektur' kan have en positiv indflydelse på den psykiatriske behandling, men hvorvidt arkitekturen rent faktisk er helende eller har terapeutiske effekter, bør snarere forstås som en funktion af det rumlige ordningsarbejde end gennem en streng årsag-virknings-sammenhæng. Jeg

argumenterer derfor i artiklen for, at den 'helende arkitektur' kan have mindst lige så stor indflydelse på det psykiatriske arbejde som på patienternes oplevelse af recovery.

Det centrale argument

Det centrale argument for afhandlingen er, at man bør vende det analytiske fokus mod, hvordan relationerne mellem rum og interaktion ordnes i praksis, hvis man gerne vil vide noget om, hvad 'helende arkitektur' rent faktisk *gør*. Dette perspektiv har givet anledning til tre grundlæggende pointer: 1. Rum indeholder ikke blot aktiviteter, men er uomtvisteligt impliceret i organiseringen af disse. 2. I undersøgelsen af hvad 'helende arkitektur' *gør*, så bør vi ikke alene studere personers oplevelser af de rum, de befinder sig i, men også hvordan rum og interaktioner ordnes i praksis. 3. Det psykiatriske og sygeplejefaglige arbejde bør i høj grad også opfattes som rumligt arbejde.

Afslutningsvis vil jeg fremhæve, at afhandlingen bidrager til pågående diskussioner vedrørende såkaldt 'omsorgsfuldt design' og 'helende arkitektur'. Derudover bidrager afhandlingen til studier af hospitalsdesignets betydning for psykiatrisk behandling og recovery såvel som til nyere studier af relationelle aspekter af den psykiatriske behandling i institutionelle rum. Afhandlingen bidrager også med input til, hvordan arkitektur kan studeres fra et perspektiv inspireret af STS. Målet med afhandlingen er ydermere at bidrage til interdisciplinære diskussioner i geografien, sundheds-sociologien og STS, der fokuserer på betydningen af psykiatriske rum ved at komme med empiriske indsigter i, hvad såkaldt 'helende arkitektur' *gør* i praksis.

REFERENCER

Czarniawska, Barbara (2007). *Shadowing and Other Techniques for Doing Fieldwork in Modern Societies*, edited by O. Håkansson. Copenhagen Business School Press.

Douglas, Mary (1966). *Purity and Danger*. New York and London: Routledge.

Goffman, Erving (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Penguin Books.

Goffman, Erving (1974). *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Lynch, Michael (1991). "Laboratory Space and the Technological Complex: An Investigation of Topical Contextures". *Science in Context*, 4(1), 51-78.

Moser, Ingunn (2017). "Sustaining the Webs of Life: An STS-Approach to Space, Materiality and Subjectivity in Care", in *Caring Architectures - Institutions and relational practices*, s. 83-92, edited by C. Nord and E. Högström. Cambridge Scholars Publishing.